

LUKUKAUPPA

L. UKUTOUKKA

LUOKKAHUONEEN MUUTTAMINEN INNOSTAVAKSI
LUKUympÄRISTÖKSI YHDESSÄ OPPILAIDEN KANSSA

Alkusanat

Ajatus interventiooni lähti eräänä päivänä luokassa, kun yritin miettiä uusia keinoja houkutella oppilaita lukemaan. Osa lukee mitä vain ja missä vain, mutta osalle lukemiseen rauhoittuminen on hankalaa ja lukuhetket ovat opettajallekin enemmän poliisina toimimista kuin lukemiseen innostamista.

Luokkahuoneeni toimii sekä 4.luokan kotiluokkana, että koko koulun musiikin luokkana. Tästä syystä luokkahuone on tiukasti sisustettu, eikä ylimääräistä tilaa kitaroiden, rumpujen ja rytmisoittimien välissä juuri ole. Aloin ideoida, miten luokan fyysistä olemusta saisi muutettua enemmän lukemiseen innostavaksi.

Teoreettinen tausta

Lukutaitoa voidaan pitää ihmiselle tärkeänä perustaitona. Riittävä lukutaito mahdollista opiskelun eri tasoilla, mahdollisuuden nauttia kirjallisuudesta ja osallistua yhteiskunnan asioihin. PIRLS-tutkimus eli kansainvälinen lukutaitotutkimus selvittää neljäsluokkalaisten lukutaitoa eri maissa. Neljäsluokkalaisten lukutaidon tutkiminen on tärkeää, sillä tässä iässä lukutaito on kehittynyt riittävästi, jotta he voivat käyttää taitoa kirjallisuuden lukemiseen tai tiedon hankkimiseen. (Leino, Nissinen, Puhakka & Rautopuro, 2017, 5.)

PIRLS-tutkimuksen (2017) mukaan neljäsluokkalaisista 35% lukee kirjoja huvikseen ja 20% ottaa asioista selvää päivittäin lukemalla jotakin lähteitä. Huvikseen kirjoja lukevien oppilaiden menestys PIRLS-tutkimuksessa olikin merkittävästi parempaa, heidän pistemääränsä oli keskimäärin 593 pistettä. Tuskin koskaan huvikseen lukevilla pistekeskiarvo oli 530. Jo puolen tunnin lukeminen päivittäin näkyi tuloksissa positiivisesti samoin kuin lukemisesta pitäminen. (Leino et al, 2017, 27-28.)

Pääkaupunkiseudulla opettavana opettajana erityisesti huomiota herätti eräs seikka tuloksissa. Pääkaupunkiseudulla saadut pistemäärät olivat alempia kuin esimerkiksi Etelä-Suomessa yleisesti saadut. (Leino et al, 2017, 22.) Voi vain ihmetellä, mistä tämä johtuu.

Kirjallisuuden arvostus syntyy yhdessä tekemällä ja sellainen, johon aikuiset ovat valmiita käyttämään aikaa ja vaivaa, näyttäytyvät myös lapsille merkityksellisinä ja arvokkaina. Kirjat olisikin syytä nähdä olennaisena osana alakoulun arkea ja osana yksilön kokonaisvaltaista kasvua ja kehitystä. Kirjojen arvoa opettaja voi tuoda esille luokassa konkreettisilla teoilla. (Aerila & Kauppinen 2019, 64.)

Koulu on merkittävä ympäristö lukemiseen innostamiselle. Oppilaat viettävät koulussa jopa 190 päivää. Alpia-Sormunen & Koskinen (2019) tekivät kokeilun, jossa halusivat tuoda lukemista näkyväksi fyysisessä oppimisympäristössä. He kehittivät yhteistyössä paikallisten seurojen kanssa lukemiseen kannustavia julisteita, toivat luokan kirjahyllyyn monipuolista luettavaa sarjakuvista elämäkertoihin ja kiinnittivät huomiota visuaaliseen ilmeeseen

kirjojen ympärillä. He myös kokosivat kirjavinkkejä, joihin liittivät kuvan kirjan kannesta. (Alpia-Sormunen & Koskinen, 2019, 77-83.)

Lukemisen esille tuomista ovat käsitelleet myös Lähteelä & Aerila (2020) sekä Aerila, Kauppinen, Niinistö ja Sario (2019). Opettaja voi innostaa lukemaan ja tehdä lukemisesta hauskaa ja näin rakentaa tietoisesti lukevaa yhteisöä. Keinoina voivat olla fyysiseen ympäristöön liittyen esimerkiksi kirjojen kuvien esille laittaminen luokkatilassa tai vaikkapa opettajan omien luettujen kirjojen kokoaminen näkyville. Lukemista voi tuoda myös esille julistein ja kirjoin. (Lähteelä & Aerila 2020, 15-16, Aerila, Kauppinen, Niinistö & Sario 2019 116-122). Lukemista voi tuoda myös esille yhdessä tehdyillä julisteilla, joihin kootaan esimerkiksi juuri nyt luokassa luettavia kirjoja, lempikirjailijoita tai vinkkejä kirjojen valintaan. Eri aihealueiden kirjoja voi luokkakirjastoon koota laatikoihin ja kasseihin, jolloin ne houkuttelevat tutkimaan. (Cremin, Mottram, Collins, Powell & Safford 2014, www-sivu.)

Lukemisen esille tuomiseen voi käyttää myös lukupaikkojen luomista. Esimerkiksi lukumajojen rakentaminen tai miellyttävien lukusoppien tekeminen luokkaan lisää mielekkyyttä. (Aerila, Kauppinen, Niinistö & Sario 2019, 27-28.) Kirjallisuutta ja lukemista voi tuoda myös esille luokassa yhdessä tekemällä. Mahdollisuus puhua kirjallisuudesta ja kirjoista, erilaiset roolileikit kirjoihin liittyen tai lukemisella saavutettava asia voivat motivoida lapsia kirjallisuuden pariin. (Aerila & Kauppinen 2019, 66, Cremin et al, www-sivu.)

Seuraavassa kuvailen, millaisen intervention kehitin omaan luokkaani ja miten se on edennyt.

Intervention eteneminen muutoksen vaiheissa

Interventio etenee vaiheiden kautta. Näitä vaiheita ovat lähtökohtien selvittäminen, valmistelu, toteuttaminen sekä päättäminen. Lähdin työstämään omaa interventiotani näiden vaiheiden kautta.

Lähtökohtien selvittäminen alkoi loppusyksystä, kun aloin pohtia interventioni aihetta. Luokkani sisustus ei houkuttele lukemaan, eikä siellä ole hauskoja nurkkauksia lukemista varten. Aikaisemmin olemme luokkatason sisällä lukeneet paljon myös yhdessä, mutta korona-ajan rajoitukset ovat tehneet tämän tyypisistä yhteistyöstä hankalaa. Halusin siis keksiä lukemiseen innostavaa, luokan sisällä tapahtuvaa muutosta. Tutustuin Polku-opintojen myötä fyysisen lukuympäristön käsitteeseen ja halusin tarttua tähän ideaan. Aloin listata asioita ja muutoksia, joita luokkatilassa voisi tehdä fyysisen lukuympäristön muuttamiseksi. Muutoksen tavoitteena oli saada luokkaan esille lukemista, kirjallisuutta ja kirjoja esitteleviä asioita sekä muuttaa luokan sisustusta lukemiseen houkuttelevammaksi. Tämän avulla on tarkoitus houkutella oppilaita lukemaan ja innostumaan kirjallisuudesta entistä enemmän. Samalla halusin luoda jotakin sellaista, jota koko luokka työstää yhdessä ja tätä kautta pääsee rakentamaan parempaa yhteishenkeä ryhmään.

Haastavaksi muutoksen tekemisen teki se, etten ollut aikaisemmin toteuttanut tämän kaltaisia hankkeita. Minulla ei siis ole kokemusta siitä, mitä tällainen voi tuoda tullessaan tai

mitä tulisi ottaa huomioon. Lisäksi haasteena oli luokkani jo valmiiksi melko tiukka sisustus: koko koulun musiikkivälineet luokassa eivät mahdollistaneet kaikkea sitä, jota haluaisin uokkaani tuoda.

Muutoksen kohdalla halusin ottaa oppilaat mukaan sen suunnitteluun ja toteutukseen. Tiedän jo entuudestaan, että tämän hetkinen luokkani ei ole sellainen, joka ottaisi vastaan "ylhäältä" tulevia muutoksia, vaan he haluavat olla valmistelemissa ja toteuttamassa tämän tyyppisiä asioita. Samalla tämä toi toisenlaisen haasteen mukanaan: määrärahoja tällaiselle ei ole, joten kaikki pitäisi saada jostakin lahjoituksena tai löytää mahdollisimman halvalla. Oppilaiden on kuitenkin tällaista vaikea vielä käsittää, joten opettajana minun oli luotava raamit muutokselle jo ennen kuin ideointia oli kokonaan aloitettu.

Valmisteluvaiheessa rajasin muutoksen juuri luokkahuoneen sisällä tapahtuvaksi, ja vain oman luokkani oppilaita koskeväksi. Muutoksen toteuttaminen koko luokkatason sisällä tuntui liian suurelta palalta. Ennen joulua muutoksen toteuttaminen tuntui mahdottomalta ajatukselta etäjoulujuhlien ja muiden projektien kanssa, joten aikataulutin muutoksen tekemisen selkeästi keväälle. Ideointivaiheen halusin kuitenkin jo loppusyksylle, jotta ehtisin itse muokata ja jalostaa ideaani ennen varsinaista toteuttamista. Tämän vuoksi tiedottamista koteihin tai edes oppilaille ei juurikaan tapahtunut vielä silloin vaan vasta varsinaisen muutoksen alettua. Koin tärkeäksi sisällyttää tähän muutokseen myös luokassani paljon työskenteleviä muita aikuisia kuten resurssiopettajaa ja erityisopettajaa, jotta he pääsevät muutoksen ideaan sisälle heti alusta alkaen.

Toteuttamisen vaihe on parhaillaan menossa ja sen arviointi onkin haasteellista. Tärkeimpänä edistymisen askeleena näen tällä hetkellä oppilaiden sitoutuneisuuden tähän muutokseen ja muutoksen esille tuomisen luokassa fyysisesti. Suuria muutosaskeleita ei vielä ole nähtävissä. Jatkossa muutoksen kannalta pitääkin erityisesti huomioida riittävä aika niin oppilaiden kuin itsenikin kohdalla. Ilman ajallista panostusta tätä projektia on mahdoton viedä eteenpäin luokassa, ja idea kääntyy itseään vastaan.

Päättämisen aika ei ole tullut vielä. Muutoksemme on vasta aluillaan, eikä sen mahdollisia tuloksia tai toteutumattomia kohtia voi vielä arvioida.

Intervention kuvaaminen käytännön tasolla

Interventioni idea on siis muuttaa luokan fyysistä lukuympäristöä lukemiseen innostavammaksi. Tämän muutoksen haluan luoda oppilaiden kanssa yhdessä ryhmähenkeä tukien.

Olin alunperin suunnitellut hieman toisenlaista interventiota fyysisen lukuympäristön muokkaamiseksi mutta erään yhteiskuntaopin tunnin aikana tilanne muuttui. Harjoittelimme eduskunnan ja hallituksen toimintaa toiminnallisella harjoituksella ja tässä harjoituksessa muodostettu hallitus teki eduskunnalle esityksen: "hyvin menneillä

lukutunneilla voi tienata luokkaan kivoja lukemiseen liittyviä juttuja”. Tämä ehdotus tuli oppilailta itseltään ja päätin unohtaa alkuperäisen ideani ja lähteä työstämään tätä.

Ennen joulua testasimme jo lukumajojen käyttämistä luokassa. Jokainen oppilas sai tuoda halutessaan lukumajaan tarvikkeita ja rakentaa pulpettinsa alle omanlaisensa majan. Muutama oppilas innostui tästä, mutta suurin osa halusi lukea ilman rekvisiittaa. Pieneksi pulmaksi muodostui myös majatarpeiden säilyttäminen täydessä luokassa. Yhteistä säilytystilaa ei ollut, joten jokaisen piti säilyttää kestokassissa pulpettinsa vieressä kyseisiä tarpeita. Tämä teki tietenkin luokan käytävistä entistä ahtaampia, kun pulpettien vieressä roikkui kestokasseja ja reppuja.

Joululoman ajan pohdin, miten hyvin menneitä lukutunteja voisi hyödyntää ja mitä niillä voisi luokkaan ansaita. Halusin myös varmistaa, ettei lukutuntien sujuminen oli vain opettajan summamutikassa tekemä arvio ja tästä syystä käänny negatiiviseksi: oppilaiden kokemus ja opettajan näkemys ovat eriäviä ja palkintoja ei saada. Tämän tyyppinen ristiriita voisi koitua koko projektin kannalta hankalaksi.

Tammikuussa aloitimme varsinaisen muutoksen tekemisen. Virittäydyimme aiheeseen tekemällä itsestämme lukupöllöt. Jokainen pohti hetken, minkälaisia kirjoja tykkää lukea. Tämän jälkeen hän kuvataidetunnilla teki itsestään pöllön. Luokasta löytyikin esimerkiksi mangapöllöjä, sarjakuvapöllöjä, räppääjäpöllöjä ja vitsipöllöjä. Jokainen kirjoitti omasta pöllöstään lyhyen kuvauksen. Pöllöjen viimeistely on menossa ja tämän jälkeen ne pääsevät luokan seinälle kuvauksineen seuraamaan muutoksen etenemistä.

Pidimme luokassa interventioon liittyvän kokouksen. Palautin oppilaiden mieleen heidän ideansa lukutunneilla tienattavista asioista. Aloitimme työstämisen siitä, että pohdimme lukutunnille säännöt, joiden perusteella tienaamista voi tapahtua. Oppilaat määrittelivät seuraavanlaiset säännöt itse:

- Lukutunnilla on hyvä lukurauha
- Lukea voi yksin tai parin kanssa
- Jos luet parin kanssa, saa kirjasta keskustella hiljaa
- opettajan ei tarvitse hiljentää lukurauhan palauttamiseksi - hiljennyksiä saa tulla korkeintaan 3

Koin itse nämä säännöt hyväksi. Vaikka säännöistä ensimmäinen on tarkan arvioinnin kannalta hieman epämääräinen, seuraavat kohdat täydentävät tätä hyvin ja antavat opettajalle konkreettisia työkaluja lukupalkintojen saamiselle. Sääntökokouksen jälkeen viestitin projektistamme myös koteihin ja kerroin mitä ja miten olemme lukemisen kanssa nyt tekemisissä.

Kun oppilaat olivat määritelleet lukutunnin säännöt, palasin jälleen pohtimaan jatkoa itse. Päätin luoda L.Ukutoukan kaupan, josta oppilaat voivat yhdessä ostaa haluamiaan asioita luokkaan. Valuutaksi päätin ottaa lukultaa, sillä kultaharkot jo itsessään ovat visuaalisesti houkuttelevamman näköisiä kuin esimerkiksi kolikot. Valmistelin seuraavaa oppilaiden kanssa käytävää keskustelua valmistamalla hinnaston, kaupan kyltin ja tulostamalla

valmiiksi kultaharkkoja. Hinnastoon listasin erilaisia palkintoja, joita lukemalla voi luokkaan saada. Näiden kohdalla mietin erityisesti toteutettavuutta: en voi laittaa palkkioksi koko luokan lukumajaa, kun luokassa ei sellaiselle ole tilaa. Halusin palkinnoista monipuolisia, ja pyrinkin pohtimaan niitä teoriapohjani kautta: erilaisia paikkoja lukea, kirjallisuutta esille eri tavoin, yhteistä tekemistä kirjallisuuden parissa ja niin edelleen. Kun olin saanut materiaalit valmistettua, pidimme oppilaiden kanssa uuden kokouksen. Kävimme läpi listaamani palkinnot ja tämän jälkeen oppilaat halusivat lisätä muutamia omia ehdotuksiaan. Vaikka kaikki palkinnot eivät nyt olekaan suoraan fyysiseen lukuympäristöön liittyviä, olivat oppilaiden ehdotukset niin hyviä, etten voinut jättää niitä pois. Teoriaosuudessaanikin mainittiin kirjallisuuden esille tuominen yhdessä tekemällä (Cremin et al), joita osa näistä

palkinnoista juurikin on. Esittelen seuraavaksi tällä hetkellä tarjolla olevat palkinnot:

Samaisessa kokouksessa loimme myös säännöt sille, miten ostoksia voi tehdä. Yksittäinen oppilas ei voi päättää, mitä kaupasta ostetaan. Jokainen ostos tehdään luokan yhteisenä päätöksenä. Lisäksi luokalle tulee jokaisen ostoksen kohdalla mietittäväksi, haluavatko he käyttää tienatut lukullat johonkin pienempään hankintaan vai kenties säästää lukulta isompia ostoksia varten. Oppilaat toivoivat ostoksiaan varten myös kassakaapin, jollainen löytyy nyt L.Ukutoukan kaupan vierestä.

Interventioprojektini jo alettua keskustelin asiasta työkaverini kanssa. Tämän keskustelun pohjalta ajattelin vielä lisätä luokkaan joko palkinnon kautta tai aivan muuten vain pienen lukutehtäväseinän, josta löytyy erilaisia roolinottotehtäviä yksittäiselle oppilaalle. Tällaisia olisivat esimerkiksi: “Valitse kirjan hahmo. Liiku luokassa hänen tavallaan” tai “Valitse kirjan hahmo. Puhu kuten hän, käytä samanlaista kieltä ja sanontoja”. Yhtenä vaihtoehtona on “Joku kirjallisuuden hahmo jättää lähipäivinä viestejä pulpettiisi. Arvaa kenestä on kyse, kuka viestejä lähettää.”

Muutosprojektimme on nyt alkanut ja L.Ukutoukan kaupan seinällä käy mukava kuhina. Oppilaat lukevat hinnastoa ja pohtivat, mitä aikovat ostaa kun saavat tienattua tarpeeksi lukultaa. Aikataulutun lukuhetkiä ja lukutunteja nyt kalenteriini, jotta innostus ei laimenisi liian pitkien taukojen vuoksi. Odotan itsekin innolla, mitä kaikkea pääsemme luokkaan yhdessä luomaan kun lukultaa on tienattu jonkin aikaa.

Lähteet:

Aerila, J-A. & Kauppinen, M. 2019. Lukukipinä. Pedagogisia keinoja lukuinnon herättelyyn. Jyväskylä: PS-kustannus.

Aerila, J-A., Kauppinen, M., Niinistö, E-M. & Sario, S. 2019 Ytimessä-hanke testaa ja kehittää yhteisöllisen lukemisen muotoja Teoksessa Niinistö, E-M., Aerila, J-A., Sario, S. & Kauppila, M. (toim.) 2019. Ytimessä - kirja kaiken oppimisen keskiöön. 2.painos Vaasa: Grano.

Alpia-Sormunen, J.& Koskinen, C. Fyysinen oppimisympäristö lukemista kannustavaksi Teoksessa Niinistö, E-M., Aerila, J-A., Sario, S. & Kauppila, M. (toim.) 2019. Ytimessä - kirja kaiken oppimisen keskiöön. 2.painos Vaasa: Grano.

Cremin, T., Mottram, M., Collins, F., Powell, S. and Safford, K. 2014 [www-sivu https://researchrichpedagogies.org/research/theme/social-reading-environments](https://researchrichpedagogies.org/research/theme/social-reading-environments) (vierailtu 23.1.2021).

Leino, K., Nissinen, K., Puhakka, E. & Rautopuro, J. 2017. Lukutaito luodaan yhdessä. Kansainvälinen lasten lukutaitotutkimus (PIRLS 2016). Jyväskylän yliopisto: koulutuksen tutkimuslaitos.

Lähteelä, J. & Aerila, J-A. 2020: Teresa Creminin keinoin rakentamaan lukevaa yhteisöä s.14-16, teoksessa Kielikukko iloksi ja opiksi 1/2020.